

MUZEJ MIMARA: IZLOŽBA O IZNIČKOJ KERAMICI IZ BRODOLOMA

Skupocjena osmanska keramika iz dubine Jadrana

U 43 dana istraživanja i više od 400 zarona pronađeno je tristotinjak predmeta koji su oko pet stotina godina bili skriveni na dubini od četrdesetak metara. Brodolom pokraj Mljeta jedini je na svijetu nakon kojega je pronađena iznička keramika

Lokacija otkrića pokraj otoka Mljeta

Tekst/foto: Hina

Izložba "Iznik - osmanska keramika iz dubine Jadrana", koja otkriva blago trgovačkoga broda potonuloga u 16. stoljeću pokraj otoka Mljeta, najbolji je primjer koliko je važno da do vrijednih nalazišta u jadranskom podmorju arheolozi stignu prije onih koji nesavjesno uništavaju vrijedan lokalitet jer ono što neki sma-

traju tek suvenirom s ljetovanja ili dokazom ronilačkoga pothvata, stručnjaci ma je neprocjenjiv izvor za istraživanja.

Ruta na kojoj je taj venecijanski trgovački brod plovio bila je u to vrijeme jedna od najprometnijih za trgovinu između Istoka i Zapada pa prema tome i često mjesto brodoloma, nakon kojih na dnu mora ostaju važni svjedoci daleke prošlosti. Brod se nasukao pokraj plićine Sv. Pavao dok je iz Turske prevezio

Brodsko zvono upućuje na vrijeme potonuća

Ostaci potonulog mletačkog broda

vrijednu robu za naručitelja u Veneciji. Lokalitet su tek 2006. slučajno otkrili ronionici zagrebačkoga Ronilačkog centra Medveščak Sava, a godinu dana kasnije na njemu su počela istraživanja.

DVADESETAK BRODOLOMA POKRAJ MLJETA

Podmorje otoka Mljeta izrazito je bogato kulturnom baštinom. "Do početka istraživanja 2007. pretpostavljalo se da je na tom području od antike do novog vijeka bilo jedanaest brodoloma, no sada znamo da ih je dvadesetak koji su većinom devastirani", rekao je Igor Mi-

holjek, konzervator arheolog Hrvatskoga restauratorskog zavoda, čiji Odjel za podvodnu arheologiju tamo provodi istraživanja. "Borba nas zaštitara kulturne baštine i svih ostalih i dalje traje, no ovo je bila prava rijetkost da je lokalitet pronađen u tako dobrom, netaknutom stanju i da na njega ne dolazimo kao posljednji, nakon što ga lopovi devastiraju i pokradu njegov prvi sloj", istaknuo je. Zahvaljujući tome mogli smo raditi po svim pravilima struke, što je osobito važno za osjetljiv lokalitet, s obzirom na to da je brodolom zatvorena sredina u kojoj se sve događa i ostaje u sekundi kada je brod potonuo, za razliku od lokaliteta koji imaju stoljetne slojeve, objasnio je.

Za zagrebački ronilački klub kaže da je jedan od rijetkih dobrih primjera kako treba postupati kada se naiđe na vrijedno nalazište. "Kako imamo lijepe rezultate u podmorju Mljeta, tamo je zabranjeno slobodno ronjenje, osim uz dopuštenje Ministarstva kulture, koje određeni klub ili centar zatraži i plaća te uz obvezu da će prijaviti nadležnima ako se pronađe nešto od kulturne baštine", rekao je. Miholjek smatra da bi se devastacija lokaliteta mogla umanjiti edukacijom i kaže da mu je želja da šira javnost iz njihova istraživanja, predavanja, stručnih skupova, pa i ovakve izložbe, vidi što imamo u podmorju, zašto je to bitno sačuvati i kako s time postupati. Po njegovim riječima, kazne za ronjenje u nedopuštenom području su premale, a represivne mjere ionako nisu dovoljno efikasne. Naime, kada ljudi na nešto nađu, prestrašeni od mogućih kazni radije šute o svom pronalasku, no situacija se polako mijenja.

SURADNJA S LOKALNIM RIBARIMA I RONIČIMA

U proteklih desetak godina imamo barem četiri do pet prijava novih lokaliteta godišnje, a pokazalo se dobrim što suradjemo s lokalnim ribarima i roničima, naši kontakti s njima su redoviti i oni su nam 'produžena ruka' u zaštiti lokaliteta dok nas tamo nema, ustvrdio je. Možete pokušati zaštititi lokalitet zakonom ili metalnim kavezom, ali edukativni pristup je najbolji i daje rezultate, uvjeren je Miholjek. Ocijenio je

da bi, da je netko lokalitet pokraj Mljeta pronašao prije njih, istraživanje i izložba sigurno bili puno skromniji, a većina izložaka, osobito brončani topovi, oдавно bi nestali.

Pretpostavlja se da se brodolom dogodio oko 1580. godine, nakon udara u pličinu Sv. Pavao koja je loše vidljiva jer iz mora izviruje tek nekoliko centimetara pa predstavlja opasnost za plovila koja traže sigurno sklonište od vremenskih neprilika ili noćne plovitbe. Neobično je da je brod plovio s južne strane otoka jer je još od doba antike uobičajena ruta bio kanal između Pelješca i Mljeta, ne bi li se izbjeglo otvoreno more. U 43 dana istraživanja i više od 400 zarona pronađeno je tristotinjak predmeta koji su oko pet stotina godina bili skriveni na dubini od četrdesetak metara, samo oko dvje-

sto metara od kopna. "Kada govorimo o brodolomu, na dnu mora ne možete očekivati brod sačuvan kao iz slikovnice, već je riječ o rasutom teretu. Brod je očuvan samo u sloju pijeska koji ga je konzervirao, no pronađeno je dovoljno toga da se zaključi kako je doista pripadao nekom venecijanskom trgovcu", rekao je Miholjek.

MLETAČKE I OSMANSKE KOVANICE

Na temelju brodske zvona otkriveno je da se brodolom nije dogodio prije 1567. - godine proizvodnje koja je na njemu napisana, a s pomoću novčića i činjenice da je životni vijek trgovačkoga broda tada bio oko dvadeset godina - da nije potonuo prije 1574. U vrećici koja je istrunula nalazili su se deseci srebrnih kovanica, među njima i dva talira slijepljena s više desetaka srebrnoga turskog novca - akči, koji se kovao od 15. do kraja 17. stoljeća. Zna se da su novčići pripadali Europljanima. Naime, sa svakom promjenom sultana kovao se novi novac, a pokraj Mljeta su pronađene kovanice triju sultana prije vladavine Murata III. Kako europski trgovci zbog jezika nisu znali prepoznati kovanice, i dalje su trgovali njima jer su bile od srebra.

Brodsko naoružanje govori kako tada nije bilo sigurno ploviti s luksuznim teretom - vlasnici ovog broda osigurali su ga s najmanje osam brončanih topova, a pronađena je i jedna topovska kugla koja ne odgovara kalibru topova pa se vjeruje

da se u pijesku krije barem još jedan top. Na nekim topovima jasno se vide grbovi Venecije te oznaka venecijanskog ljevača, no ime broda ostalo je nepoznato.

LUKSUZNA I BOGATO UKRAŠENA KERAMIKA

Uz ostatke keramičkih i staklenih predmeta izronjeno je i više metalnih, među kojima se ističe veliko vjetro ukrašeno trakama s ukrasnim zakovicama, bakrena plitica, dijelovi svijećnjaka, kositreni vrč. Najviše je keramičkog posuda, dosad je izronjeno sedamdesetak predmeta, no pretpostavlja se da ih ima još. Riječ je o orijentalnoj, vrlo luksuznoj i bogato ukrašenoj keramici, tanjurima, zdjelicama, vrčevima podrijetlom iz turskoga grada Iznika. Tu keramiku karakterizira ukras izrađen kobaltno plavom i ultramarin bojom na bijeloj podlozi te česta upotreba crne, zelene i crvene boje, a slikani motivi najčešće su stilizirani valovi i morska pjena, rascvali cvjetovi lotosa, ljiljana i drugog cvijeća te lišće i lozice. Na pronađenoj velikoj keramičkoj zdjeli ugraviran je prikaz svirača mandoline u cvjetnom vrtu s ogradom od isprepletanog pruća. Takvi su ukrasi bili tipični za luksuzne svadbene ili zaručničke darove u 16. i 17. stoljeću. Brodolom pokraj Mljeta jedini je na svijetu nakon kojega je pronađena skupocjena iznička keramika.

Dio nalaza otkriva i kakva je bila brodska svakidašnjica. Sa sigurnošću se

Izničku keramiku karakterizira ukras izrađen kobaltno plavom i ultramarin bojom na bijeloj podlozi

može tvrditi da su neki predmeti pripadali kapetanu, primjerice tava za jaja koja nije bilo uobičajeno pomagalo za kuhanje na brodu, a mornari su ionako jeli skromnije. Pronađeni su rogovi i rep koje posada broda nije stigla pojesti, za razliku od onog što nedostaje između rogova i repa, odnosno cijele krave čije su kosti bacali u more nakon što bi konzumirali meso. Govedi rep, koji se tek trebao pripremiti, mogao bi biti još jedna potvrda da je riječ o venecijanskom brodu s obzirom na to da je zabilježeno kako se u to doba u Italiji jela kao težačka hrana, a ne kao delicija, što je pak danas, juha od govedega repa i povrća.

Pronađeno je i drvo za potpalu vatre za kuhanje te ostali predmeti za kuhanje i serviranje hrane, kao i jedan od neobičajenih grijaa hrane od bakrenoga

lima, ali i dvostrani češalj od roževine te više češera pinus pinea - pinije.

ANALIZA BRODSKE KONSTRUKCIJE

Od 2010. Hrvatski restauratorski zavod počeo je surađivati na istraživanju sa Sveučilištem *Ca' Foscari* u Veneciji, čiji se tim fokusirao na analizu brodske konstrukcije. Pokazalo se da je riječ o venecijanskoj brodogradnji, o okruglom brodu koji nije imao kobilicu kako bi mogao primiti što više tereta. Netipično je i što je trup broda imao dvostruku oplatu, što je inače bilo uobičajeno za portugalsku i španjolsku brodogradnju, odnosno za prekoceanske, a ne mediteranske plovidbe. Brodolomi u Jadranskom moru nisu bili rijetkost u to doba, a kako je promet na toj ruti bio vrlo intenzivan, po cijeloj njegovoj dužini mogu se pronaći ostaci brodskih potonuća iz različitih razdoblja. Prije dvije godine u Hrvatskome povijesnom muzeju održala se izložba posvećena potonulome brodu koji je, također u 16. stoljeću, plovio istom rutom, ali u suprotnome smjeru. Taj lokalitet otkriven je šezdesetih južno od Biograda na Moru, pokraj stjenovitog otočića Gnalića. Potonuo je 1583., prenoseći okrugla prozorska stakla za obnovu izgorjeloga harema sultana Murata III. te najfiniju svilu kao dar sultanovoj majci.

Izložba izničke keramike u "Mimari" bit će otvorena do 13. rujna, a nakon toga trebala bi biti predstavljena u Istanbulu i Dubrovniku. ■

ENG "Iznik – Ottoman Ceramics from the Depths of the Adriatic" is an exhibition at Zagreb's Mimara Museum that reveals the treasure, mostly precious Ottoman pottery, from a merchant ship that sank off the island of Mljet in the 16th century.